וישלח

א. אויפן פסוק[1] „ויבא יעקב שלם עיר שכם" זאגן חז"ל (אין גמרא[2]) — און רש"י ברענגט עס אראפ בפירושו על התורה[3] — אז „שלם" מיינט: „שלם בגופו שלם בממונו שלם בתורתו".

דער זאגן פון „שלם בגופו שלם בממונו" איז נייטיג כמפורש במדרש[5]: „שלם בגופו לפי שכתוב[6] והוא צולע על ירכו כו' שלם בממונו אע"ג (וואס) . . ט' שנים הי' מכבד אבינו יעקב את עשו באותו הדורון כר" (ועד"ז[7] שטייט אין פירוש רש"י על התורה[3]: שלם בגופו שנתרפא מצלעתו, שלם בממונו שלא חסר כלום מכל אותו דורון),

אבער אויף „שלם בתורתו" שטייט ניט אין מדרש קיין פירוש[8]. אין פירוש רש"י געפינט מען אין דעם אַ סתירה: בפירוש שו לש"ס[9] איז ער מפרש „שלא שכח תלמודו מפני טורח הדרך"; אבער בפירושו על התורה זאגט ער „שלא שכח תלמודו בבית לבן"[10].

דאַרף מען פאַרשטיין: וואַס איז דער טעם השינוי צווישן די צוויי פירושים?

נאַך מער: לכאורה איז איפכא מסתברא — בפירושו על התורה, וואו רש"י איז מפרש פשוטו של מקרא, וואַלט מער מתאים געווען צו זאגן דוקא (דעם פירוש על הש"ס) „לא שכח תלמודו מפני טורח הדרך" און ניט „בבית לבן"

— וואַרום דער פסוק זאגט דאַך „ויבא יעקב שלם עיר שכם", וואַס לויט פשוטו של מקרא דאַרף אויסקומען אַז דער „שלם" איז אַ חידוש אין צוזאַמענהיינג מיט יעקב'ס אַנקומען אין שכם[11].

[אין מדרש[12] שטייט אַז יעקב איז גלייך[13] אויסגעהיילט געוואָרן מצלעתו

---

1) פרשתנו לג, יח.

2) שבת לג, סע"ב. ובב"ר עה"פ (פע"ט, ה) בשינויים. וראה לקמן סעיף ב.

3) עה"פ.

4) ולא (כפירוש (וביניהם — פשטנים) הרשב"ם, חזקוני ובחיי (עה"פ), עקידה פרשתנו שער כז) שהוא שם עיר. וראה מדרש לקח טוב כאן ש„שלם עיר ירושלים . . לכך אמרו רז"ל שלם על שם יעקב כר".

5) ב"ר שם.

6) פרשתנו לב, לב.

7) אבל לא ממש, כי בפרש"י עה"ת לא הובא (שה"ז היפך הפשט) שט' שנים הי' מכבד יעקב את עשו בדורון. וראה לקמן הערה 13 בנוגע להרפואה מצלעתו.

8) ורק מסיים „אבל יוסף שכח כו'". — בנחלת יעקב כאן, שכוונת המדרש היא (כבפרש"י) שלא שכח כו' בבית לבן (משא"כ יוסף שכח תלמודו במצרים). אבל לכמה מפרשים (נזר הקודש (השלם) ועץ יוסף לב"ר שם) גם להב"ר הכוונה היא (כבש"ס) שלא שכח תלמודו בדרך (וביפה תואר (השלם) לב"ר שם: בטרדתו בבית לבן ובדרך).

9) שבת שם.

10) כמו שהעיר בעץ יוסף לע"י שבת שם. נחלת יעקב שם.

11) ובנזר הקודש (השלם) לב"ר שם (והועתק בעץ יוסף לב"ר שם ולע"י שבת שם) מפרש כן גם במדרש (אבל ראה הערה 13).

וצ"ע במשכיל לדוד כאן שמפרש (ברש"י) שבכולם כבר הי' שלם לפנ"ז (כי נתרפא מיד אח"כ, ונעשה לו נס שלא הי' חסר כלום מממונו אפילו בשעה ששלח הדורון לעשו) — דא"כ למה לא נאמר שהי' „שלם" בסוכות.

12) ב"ר (פע"ח, ה. וראה הערה הבאה), הובא בפרש"י פרשתנו (לב, לב) — אבל רק כפירוש שני, וגם מדגיש שזהו „מדרש אגדה" ופירוש הראשון „זהו פשוטו". וראה הערה 18.

13) בנזר הקודש לב"ר (הנ"ל הערה 11) „שמאז התחיל להתרפאות אבל מ"מ לא נרפא לגמרי . . עד בואו . . שכם". אבל ראה פרש"י לעיל שם (ד"ה והוא צולע — המשך לפי האגדה) „הי' צולע כשזרחה

(דורך „ויזרח לו השמש"[14], ועד"ז בנוגע דעם דורון — „מלא הקב"ה חסרונו והחזיר לו מיד הכל"[15]. ולפ"ז איז ער שוין געווען „שלם בגופו שלם בממונו" קומענדיק אין סוכות (מער ווי אכצן חדשים[16] איידער ער איז געקומען אין שכם).

אבער ע"ד הפשט איז דאס אלץ געווען אין אופן טבעי[17] — סיי די רפואה מצלעתו און סיי דער מילוי החסרון בממונו. און דאס איז דער אויפטו פון דעם פסוק „ויבא יעקב שלם עיר שכם", אז קומענדיק אין שכם איז ער געווארן שלם, ווייל ערשט דעמאלט האט ער זיך בשלימות (אינגאנצן) אויסגעהיילט בגופו[18] און ס'איז נתמלא געווארן (דורך „פרות ורבות" פון זיין צאן[19] וכו') דער חסרון „מכל אותו דורון"],

איז בשלמא לויטן פירוש „שלא שכח תלמודו מפני טורח הדרך" האט אן ארט צו זאגן, אז קומענדיק אין שכם [וואו ער האט זיך באזעצט, וכהמשך הכתוב[20] „ויקן את חלקת השדה גו"] איז ער געווען „שלם בתורתו", טראץ דעם „טורח הדרך" וואס ער האט דורכגעמאכט ביז זיין קומען אין שכם.

אבער לויטן פירוש „שלא שכח תלמודו בבית לבן", האט דער „שלם בתורתו" קיין שייכות ניט צו זיין אנקומען אין שכם: די „שלימות" איז בייאים געווען ביים אוועקגיין פון „בית לבן" —

היינט פארוואס זאגט רש"י בפירושו על התורה — פשוטו של מקרא — „שלא שכח תלמודו בבית לבן"?

— (ס'איז ניט קיין קשיא: ווי קען מען בכלל זאגן אזא פירוש „שלא שכח תלמודו בבית לבן" בעת דער פסוק זאגט בפירוש „ויבא יעקב שלם (ערשט אנקומענדיק אין) עיר שכם" — ווייל מ'קען פארענטפערן: אין פסוק שטייט דאך ניט „שלם (נאר) בתורתו", נאר

השמש", ובמפרשים (רא"ם, גור"א וכו') שלפי" האגדה „הי' צולע" רק בחזירת הזריחה, כי מיד לאח"ז נתרפא (שבפשטות נתרפא אז לגמרי). ובמדרש לקח טוב כאן „ועד שבא אל שר עשו הי' שלם בגופו דכתיב ויאמר אם יבא גו' והכהו".

14) פרשתנו שם.

15) תנחומא באבער פרשתנו יא (ומה שממשיך „שנאמר ויבא יעקב שלם", לכאורה הכוונה שבבואו לשם כבר הי' „שלם", אבל נעשה „מיד". וראה משכיל לדוד שבהערה 11).

16) כפרש"י עה"פ (לג, יז — ממגילה יז, א. ב"ר פע"ח, טז) ששהה שם י"ח חדש. וראה גם רש"י ישן ס"פ תולדות.

17) כי ע"ד הפשט אין אומרים שהי' נס רק אם יש הכרח לזה בפששט"מ.

18) עפ"ז (שיעקב הי' צולע יותר מי"ח חדש, עד הגיעו לשכם) יומתק מש"נ „על כן לא יאכלו בנ"י את גיד הנשה גו' עד היום הזה כי נגע בכף ירך יעקב גו" (פרשתנו לב, לג) — דפשטות הלשון משמע שבני ישראל קבלו זה ע"ע מפני „שהוזק יעקב בגיד הנשה"• (חזקוני (בפי' הג') וריב"א עה"ת (בפי' הא') שם). ואם נאמר שנתרפא מיד צ"ע שמשום זמן מועט זה שהי' צולע [ובפשטות — בניו לא ראו אותו צולע, שהרי זריחת השמש היתה „כאשר עבר את פנואל", מקום ראיית המלאך (שם, לא-לב)] — „לא יאכלו בנ"י גו'".

19) פרש"י ויצא ל, מג. — ובפשטות נמשכה ברכה זו גם לאחרי יציאתו מבית לבן.

20) פרשתנו לג, יט. — ואף שגם בסוכות בנה „לו בית" (שם, יז) המורה על קביעות (וכמשנ"ת באריכה בההתועדות, שזהו הכרחו של רש"י בפששט"מ לפרש ש„שהה שם י"ח חדש") — מ"מ, ה"ז כשהי' בדרך: משא"כ בשכם (שהיא בארץ כנען) שקנה שם נחלה (וראה ראב"ע שם. רמב"ן שם, יח ד"ה ויחן) [אף שעדיין לא שב „אל בית אבי" (ויצא כח, כא), שזה נעשה אח"כ (פרשתנו לה, כז). ולהעיר מפי' הספורנו פרשתנו כאן]. וראה לקמן ע' 180.

• אבל ברבותינו בעה"ת שם „לזכרון הנס שניצל יעקב כו' שלא נגע אלא בכף ירכו ולא הרגו". וראה עוד פירושים שם (וכן בחזקוני וריב"א שם. ועוד).

„שלם" (סתם). קען מען זאגן כוונת הכתוב, אז ערשט קומענדיק קיין שכם איז יעקב געווארן אינגאנצן „שלם", אין אלע[21] דריי זאכן (בגופו בממונו ובתורתו) — אבער בתורתו לחוד איז ער טאקע געווען שלם אויך פריער,

די שאלה איז אבער: וויבאלד מען קען לערנען אז אויך דער „שלם בתורתו" איז פארבונדן מיט יעקב'ס אנקומען אין שכם („מפני טורח הדרך") — פארוואס קלייבט רש"י אויס און פארבינדט עס; ובפירושו על התורה —, דוקא מיטן זמן וועו יעקב איז געווען בבית לבן?!).

ב. אויך דארף מען פארשטיין: אין מדרש[5] ברענגט זיך א פערטע זאך אין וועלכער יעקב איז געווען „שלם" — „שלם בבניו, לפי שכתוב בו[22] אם יבא עשו אל המחנה האחת והכהו והי' המחנה, ברם הכא שלם בבניו".

איז ניט מובן: לכאורה איז אויך אט דער אויפטו (פון „שלם בבניו") מובן אין דרך הפשט[23] (ניט נאר אין מדרש, דרך הדרש). פארוואס ברענגט רש"י (בפירושו עה"ת) דעם לשון הגמרא דוקא, וואו עס ווערט ניט געברויכט „שלם בבניו"[24]?

די תמי' איז נאך גרעסער: אין אנהויב פ' לך[25] ווערט דערציילט וועגן ברכת הקב"ה צו אברהם'ן „ואעשך לגוי גדול גו'", איז רש"י מפרש: „לפי שהדרך גורמת לשלשה דברים ממעטת פרי' ורבי' וממעטת את הממון וממעטת את השם לכך הוזקק לשלשה ברכות הללו שהבטיחו על הבנים כו'". זעט מען, אז א ברכה בקשר לבנים איז אן ענין עיקרי וואס מען באווארנט וועו עס איז עלול צו ווערן אין דעם א מיעוט (דורך טלטול הדרך) —

איז ביים פסוק „ויבא יעקב שלם" (פון דעם „דרך הזה אשר אנכי הולך") האט לכאורה רש"י געדארפט מפרש זיין אז „שלם" מיינט (אויך) „שלם בבניו"?

ג. וועט מען דאס פארשטיין בהקדים א תמי' כללית אין דעם פירוש רש"י:

לערנענדיק דעם פסוק „ויבא יעקב שלם עיר שכם", נאכן אריכות הסיפור ווי יעקב איז ניצל געווארן פן לבן'ען און עשו'ן, וואלט געדארפט אויסקומען, אז דער עיקר הפירוש פון „ויבא יעקב

---

21) יריעות שלמה (בד"ה נסע סכותה — שם, יז) ושפ"ח לפרש"י כאן. חדא"ג מהרש"א שבת שם (באו"א קצת). ועוד.

22) פרשתנו לב, ט.

23) להעיר מיפ"ת לב"ר שם בנוגע לארבעה ענינים אלה.

24) ביפה תואר (ועד"ז ביפ"ת השלם) לב"ר שם, דמה שלא הובא בש"ס „שלם בבניו" הוא לפי ש„עשו בפגשו אותם הסביר להם פנים וכבר סר הפחד מיעקב (וא"כ „מה צ"ל כאן שלם בבניו פשיטא שלא נגע בהם" — יפ"ת השלם) ודעת המדרש הוא כדעת הרמב"ן . . (פרשתנו כאן) כי עד שבא (יעקב) לא"י פחד לבו מפני חמת עשו', ולכן עד אז חשש שיהי' בהם חסרון. וכ"פ בנזר הקודש (והועתק בעץ יוסף) לב"ר שם דעת המדרש. — והרי גם רש"י ס"ל כהדעה שהי' יעקב . מפחד מעשו, כדברי רש"י כאן „יצא פלוני מביו שיני אריות ובא שלם אף כאן כר", וכמפורש ג"כ בפרש"י לפנ"ז (לג, יד) הרחיב לו הדרך . . אם דעתו לעשות לי רעה כו'. וראה רע"ב לפרש"י לג, יז.

בנחלת יעקב כאן שרש"י מביא רק הדברים „שנעשים בהם חסרון . . אבל בניו לא נעשה בהם חסרון ממש אלא הי' דואג פן יבא והכני, אבל תורה מאחר שהי' בבית לבן הוה כאלו נעשה חסרון . . שהי' ראוי יעקב להיות חסר".

אבל צ"ע חילוקו בין „תורה" ל„בניו", שהרי גם זה מה שהי' דואג פן יבא והכני לא הי' חשש בעלמא כ"א מפני שהי' נדרש דורון תפלה ומלחמה (רש"י פרשתנו לב, ט ד"ה הב'), וע"פ טבע „הי' ראוי' שיעשה בהם חסרון. ועוד: בפרש"י בפסוק זה עצמו (הובא לעיל) מפורש „יצא פלוני מבין שיני אריות ובא שלם" (כדלקמן סעיף ג), והרי גם בניו בכלל זה.

25) יב, ב.

שלם" איז בפשטות — ער איז אַנגע־קומען גאַנץ, אומבאַשעדיקט פון לבן און עשו. און ווי רש"י אַליין איז גלייך מפרש[26] (אין אַ ד"ה לאח"ז) „בבואו מפדן ארם — כאדם האומר לחבירו יצא פלוני מבין שיני אריות ובא שלם, אף כאן ויבא שלם מפדן ארם מלבן ומעשו שנזדווגו לו בדרך",

אָבער רש"י זאָגט — פשוטו של מקרא — אַז „ויבא יעקב שלם" איז (ניט בשייכות צו זיין הצלה פון דער סכנה מצד לבן ועשו, נאָר) אַ כללית'דיקע „שלימות" בשייכות צו גופו ממונו ותורתו? ויתרה מזה — פון וואַנעט לערנט מען עס אָפּ[27]?

ובזה גופא תמי', אַז „שלם בגופו" מיינט ניט הצלת גופו פון סכנה, נאָר „שנתרפא מצלעתו"!

[מען קען ניט זאָגן אַז דער הכרח איז פון דעם לשון „שלם", פון וועלכן ס'איז משמע אַז פריער איז געווען אַ חסרון (און נאָר אַ חסרון), און דערנאָך איז עס נשלם געוואָרן[28] — ווייל (נוסף לזה, אַז אין דעם פרש"י שלאח"ז (הנ"ל) זאָגט ער בפירוש לשון „שלם" בשייכות צו אַ הצלה „מבין שיני אריות" — איז פון דעם פרש"י גופא מוכח אַזוי, וואָרום) רש"י זאָגט דאָך „שלם בתורתו שלא שכח תלמודו": זעט מען, אַז אע"פ אַז לפועל איז ביי אים קיין חסרון ניט גע־ווען, פאַסט צו זאָגן דערויף „שלם", מצד דער אפשריות פון אַ חסרון[29] — קען מען דאָך זאָגן דאָס זעלבע בנוגע צו הצלתו מעשו ולבן].

ד. וי"ל הביאור בזה:

גלייך נאָך דעם ווי יעקב איז אַוועק קיין חרן האָט אים דער אויבערשטער מבטיח געווען[30] „והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך גו'", וואָס דאָס מיינט (פשוטו ש"מ) לכל לראש — די שמירה פון עשו ולבן (ווי רש"י איז דאָרט מפרש[31] „לפי שהי' ירא מעשו ומלבן").

ובמילא דאָרף דער פסוק ניט מדגיש זיין אַז די הבטחת הקב"ה איז מקוים גע־וואָרן און יעקב איז אָנגעקומען „שלם" פון עשו ולבן — דאָס איז מובן מאליו[32].

וע"ד ווי באַ אברהם'ען, וועמען דער אויבערשטער האָט מבטיח געווען (כנ"ל ס"ב, ביים אָנזאָגן[33] „לך לך גו'") „ואעשך לגוי גדול גו'", אַז דער טלטול הדרך וועט ביי אים ניט ממעט זיין פון די „שלשה דברים" — געפינט מען ניט אַז דער פסוק זאָל ערגעץ מדגיש זיין, אַז כך הווה — „ויבא אברהם שלם" (וכיו"ב)[34].

פאַרוואָס זאָגט עס דער פסוק ביי יעקב'ן? לערנט דעריבער רש"י, אַז דאָ רעדט זיך ניט וועגן אַ „שלימות" וועל־כע איז נכלל אין הבטחת הקב"ה „והנה אנכי עמך ושמרתיך גו'", נאָר וועגן

---

26) וראה רמב"ן כאן (הובא לעיל הערה 24).

27) להעיר מיריעות שלמה (בד"ה נסע סכותה — שם, יז) שפ"ח והגהות לדבק טוב לפרש"י כאן. כלי יקר כאן.

28) ראה נחלת יעקב כאן (הובא לעיל הערה 24).

29) ראה הערה 24.

30) ויצא כח, טו.

31) שם ד"ה אנכי עמך.

32) ומה שפרש"י „יצא כו' ובא שלם" — לא נלמד זה מתיבת „שלם", כ"א מהמשך לשון הכתוב, ההוספה „בבואו מפדן ארם", שמזה למדין ש„שלם" קאי גם על ענין זה. וגם זה הוא לא כדי להודיע ש(נתקיימה ההבטחה ו)יצא שלם מבין שיני אריות, כ"א רק שהתורה מספרת זה בסגנון „כאדם האומר לחבירו" (לשון רש"י כאן).

33) לך יב, א.

34) ואם מפני שמוכח כן מפשטות הכתובים והסיפור ע"ד אברהם — הרי גם ביעקב כן, ולמה הוצרך הכתוב להדגיש בפירוש „ויבא יעקב שלם"?

מאורעות מיוחדות וועלכע זיינען עלול צו גורם זיין אז יעקב זאל ניט זיין שלם, ניט קוקנדיק אויף הבטחת הקב"ה הנ"ל — איז אעפ"כ „ויבא יעקב שלם".

און דערפון וואס דער פסוק זאגט „שלם" סתם איז מוכח, אז דאס איז גע־ווען ניט נאר אין איין פרט, נאר „שלם" כפשוטו אין אלע זיינע פרטים — און דאס זיינען די דריי ענינים וואס רש"י רעכנט אויס:

„שלם בגופו שנתרפא מצלעתו": דאס וואס יעקב איז געווען „צולע על ירכו" איז געווען א תוצאה פון זיין מלחמה מיט „שרו של עשו"[35] — א מלאך[36], א שליח פון אויבערשטן[37]. און ויבאלד אז דאס איז אן ענין וואס איז געטאן גע־וואָרן צו יעקב'ן (מאיזה טעם שהוא[38]) דורך א מלאך של הקב"ה, איז מובן, אז דאס האט ניט צו טאן מיט (דעם וואס ווערט באַווארנט איז) דער הבטחה „ושמרתיך" פון עשו ולבן[39].

„שלם בממונו שלא חסר כלום מכל אותו דורון": אויך נאכן געבן עשו „כל אותו דורון" איז ביי יעקב'ן געבליבן א רכוש גדול, כמובן מפשטות הכתו־בים[40]. ובמילא, אפילו ווען ביי יעקב'ן וואלט ניט נתמלא געווארן דער חסרון הדורון, וואלט עס נאך ניט געמינערט אינעם קיום הבטחת הקב"ה „ושמרתיך גו' לא אעזבך גו'" (וואס מיינט אז ער וועט האבן „לחם לאכול גו'"[41]). פונדעסטוועגן האט אים דער אוי־בערשטער ממלא געווען דעם גאנצן חסרון „מכל אותו דורון".

„שלם בתורתו שלא שכח תלמודו בבית לבן": די נתינת מקום אז יעקב זאל פארגעסן תלמודו בבית לבן, איז ניט צוליב דער ווירקונג פון יעקב'ס זיין צוזאמען מיט לבן הרשע

— אויף דעם האט יעקב געבעטן „ושבתי בשלום" — „שלם מן החטא שלא אלמד מדרכי לבן"[42], וואס דאס איז מקויים געווארן[43] (און ווי יעקב האט געשיקט זאגן עשו'ן „עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים"[44]) —

נאר ווייל[45] יעקב איז אין בית לבן גע־ווען פארנומען מיט גרויס איבער־געגעבנקייט צו זיין ארבעט אלס רועה צאן (ווי מען דארף עס טאן ע"פ תורה[46]) — און ווי ער האט געזאגט „בכל כוחי עבדתי גו'"[47], „הייתי ביום גו' בלילה ותדד שנתי מעיני"[48]; און אויף דעם אופן

35) פרש"י פרשתנו לב, כה. לג, י.
36) ראה פרש"י לב, כז. שם, כט־ל.
37) פרש"י שם, ל.
38) וי"ל בפשטות — כדי שיודה לו על הברכות (רש"י שם, כז־כט).
39) ומתורצת קושיית החזקוני וריב"א עה"ת (שם, כו. וראה רשב"ם שם, כה. כט).
40) ד,ויפרוץ האיש מאד מאד גו'" (ויצא ל, מג (ובפרט ע"פ פרש"י שם). וראה שם לא, טז. שם, יח. פרשתנו לב, ו). ובפשטות הוא הרבה יותר מהדורון ששלח. וראה פרשתנו לג, יא. — וברשב"ם כאן: וכי בשביל מיעוט דורון שנתן לעשו הוצרך לכתוב כן.
41) ויצא כח, כ ובפרש"י שם.
42) ויצא שם, כא ובפרש"י שם.
43) וא"צ לפרש זה. — ועפ"ז מתורץ דרש"י (לשיטתו שהתפלל יעקב שיהי' שלם מן החטא) הולל"פ ויבא יעקב שלם מן החטא.
44) פרש"י ריש פרשתנו (לב, ה).
45) עפ"ז מתורצת בפשטות קושיית הנחלת יעקב כאן, וא"צ לחילוקו בין מצות לתורה כו'.
46) עד שלמדים מהנהגת יעקב אופן חיוב עבודת הפועל (רמב"ם הל' שכירות בסופן. טושו"ע חו"מ סו"ס שלז. שו"ע אדה"ז חו"מ הל' שאלה ושכירות כו' ס"כ. וראה לעיל ע' 139 ואילך). ולהעיר משו"ע אדה"ז שם הל' נזקי גוף ונפש ס"ד — בקו"א סק"ב.
47) ויצא לא, ו (הובא בהנסמן בהערה הקודמת).
48) שם, מ.

האָט ער געאַרבעט „עשרים שנה״[49]. איז פאַרשטאַנדיק דער חידוש הכי גדול, אַז ניט געקוקט אויף דעם אַלעם, איז „לא שכח תלמודו בבית לבן״.

— דער חידוש איז אַבער ניט פאַר־בונדן מיט הבטחת הקב״ה „ושמרתיך בכל אשר תלך גו״ [וואָרום ווען יעקב פאַרגעמט זיך מיט דעם אופן מלאכה זייענדיק בביתו, בארץ כנען, וואָלט ער אויך דאָן געדאַרפט אַ ברכה מיוחדת ניט צו פאַרגעסן תלמודו]. און דאָס איז דער חידוש אין פסוק „ויבא יעקב שלם״ — שלם בתורתו — שלא שכח תלמודו בבית לבן.

ה. עפ״ז פאַלן אויך אַפּ בדרך ממילא די צוויי אויבנדערמאַנטע תמיהות (הנ״ל סעיף א־ב) אויף פירוש רש״י:

רש״י קען ניט בערגעזען דעם ענין פון „שלם בבניו״ — אַז עשו האָט ניט געקענט אַנרירן בניו של יעקב („אם יבא עשו גו״) — דאָס ווערט דאָך נכלל אין הבטחת הקב״ה „ושמרתיך גו״ און דער פסוק דאַרף עס ניט דערציילן, כנ״ל.

און מהאי טעמא קען רש״י ניט מפרש זיין בפירושו על התורה[50] אַז „שלם בתורתו״ מיינט „שלא שכח תלמודו מפני טורח הדרך״ — ווייל אויך דער ענין איז נכלל אין הבטחת הקב״ה „ושמרתיך בכל אשר תלך גו״, אַז דער אויבערשטער ווען אים היטן פון יעדן ענין בלתי רצוי וואָס די הליכה — כולל דעם טלטול הדרך קען גורם זיין („ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך״[51]); ע״ד ברכת הקב״ה לאברהם אַז זיין טלטול הדרך ווערט ביי אים ניט ממעט זיין פון די „שלשה דברים״.

ו. מיינה של תורה אין פירוש רש״י:

מ׳האָט געדאַרפט[52], אַז די הליכה פון יעקב׳ן קיין חרן איז מרמז אויף הליכת בניו[53] — בני ישראל (ומעשה אבות סימן[54] לבנים) — אין גלות: זאָגט דער פסוק „ויבא יעקב שלם עיר שכם אשר בארץ כנען בבואו מפדן ארם״: דער אויבערשטער איז מבטיח יעדער אידן אַז ער ווערט זיך אומקערן שלם גאַנצער־הייט פון גלות[55].

איז רש״י מבאר און מוסיף, אַז דאָס וואָס לבן ועשו קענען (מצ״ע) ניט אַנרירן אַ אידן און ער (יעקב) קומט אַן „שלם״ קיין ארץ ישראל — דער ענין איז אַ מילתא דפשיטא, ניט דאָס איז דער אויפטו פון „ויבא יעקב שלם״; אויף דעם האָט דער אויבערשטער מלכתחילה מבטיח געווען נאָר איידער מ׳איז אַראָפּ אין גלות — „והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך גו״, און קיינער האָט ניט כח צו אַנרירן אַ אידן ח״ו.

דער חידוש איז, אַז אפילו אין די ענינים וואָס לכאורה — מצד דעם סדר ווי ס׳איז אויסגעשטעלט מלמעלה — איז פאַראַן אַן אָרט אַז גלות זאָל פּועל זיין אַ חסרון אין אַ אידן, ביז אַז בפועל ווערט אַ חסרון (ע״ד ווי ביי יעקב׳ן) — זאָגט דער פסוק „ויבא יעקב שלם״, אַז דער חסרון איז ניט קיין אמת׳ער; ס׳איז בלויז אַן ענין לפי שעה, אַבער סו״ס

---

49) שם, לח. מא.

50) משא״כ בפירושו לש״ס מפרש „מפני טורח הדרך״ — כי זה ש״ייך יותר להזמן דויבא יעקב שלם (כנ״ל סעיף א). ולהעיר, שהמצב דרשב״י (שבשבת שם) דומה (יותר) ל„טורח הדרך״ (ולא ל„בית לבן״).

51) שם כח, כ.

52) לעיל ס״ע 152 ואילך. וש״נ.

53) ראה אגה״ק ס״ז (קיא, סע״ב) שנשמתו של יעקב „כלולה מכל הנשמות שבישראל מעולם ועד עולם״.

54) ראה לעיל ע׳ 153 הערה 39.

55) ראה רמב״ן שבהערה 60.

ווערט דער חסרון בטל און „ויבא יעקב שלם".

און דאָס זיינען די דריי ענינים וואָס רש"י זאָגט, כדלקמן.

ז. „שלם בגופו שנתרפא מצלעתו":

אייניר פון די עילויים אין דער עבודה אין זמן הגלות איז — די עבודה פון מסירת נפש[56]. וואָס דערפאַר קומען ר"ל די יסורי הגלות כו' — אַלס נסיון, „מנסה ה"א אתכם גו'"[57], כדי צו אַרויס־רופן ביי אידן ענין המסירת נפש.

און דאָס איז דער ענין וואָס „שרו של עשו" האָט „ויגע בכף ירכו" של יעקב, און ווי דער רמב"ן[58] איז מבאר דברי המדרש עה"פ[59]: „נגע בכל הצדיקים שעתידין להיות ממנו זה דורו של שמד" — אַז דאָס איז דער רמז אויף די יסורי הגלות ביז אין דעם ר"ל שווערסטן אופן[60]; וואָס די יסורים זיינען כדי צו דערוועקן ביי אידן זייער מסירת נפש[61].

קען מען ח"ו מיינען, אַז וויבאַלד די יסורים קומען באמת ניט פון עשו"ן למטה, נאָר פון „שרו של עשו"[62] — זיי קומען מלמעלה בכדי אַרויסצוברענגען ביי אידן מסירת נפש — זיינען זיי אַ מציאות אמיתית וואָס האָט אַ קיום ח"ו; אויף דעם קומט די באַווארענישׂ: „שלם בגופו שנתרפא מצלעתו" — אַז לאחרי ווי מען פירט דורך די עבודה אין גלות, ווערן די יסורים אינגאַנצן בטל, „נתרפא מצלעתו" באופן אַז ער איז שלם[63].

ווייל דאָס איז מלכתחילה ניט געווען אַ מציאות אמיתית, נאָר בלויז אַ נסיון[64] אויף מגלה זיין דעם תוקף המסירת נפש פון אַ אידן.

ח. „שלם בממונו שלא חסר כלום מכל אותו דורון":

דער תכלית פון גלות איז ניט נאָר אַז דער איד אליין זאָל דערפון אַרויס־קומען גאַנץ ושלם, נאָר אַז ער זאָל אויך איבערמאַכן די ענינים פון גלות און זיי מאַכן ממונו[65], מהפך זיין לקדושה. ע"ד ווי יעקב איז ניט נאָר אליין ניצל גע־ווארן פון לבן ועשו, נאָר ער האָט מיט־געמומען פון לבן'ן אַ ריבוי עצום אויף וועלכע לבן האָט געזאָגט „כל אשר אתה רואה לי הוא"[66]; עד"ז — אויפגעטאָן די אתהפכא אין עשו'ן גופא, אַז תמורת זה וואָס עשו האָט אים געוואָלט הרג'נען, איז „וירץ עשו גו' ויחבקהו גו' וישק־הו"[67], ביז אַז לדעת רשב"י[68] איז עס גע־ווען „בכל לבו" (כאָטש אַז „הלכה בידוע שעשו שונא ליעקב")[69].

---

56) ראה סה"מ קונטרסים ח"ג ע' קכא ואילך. סה"מ אידיש ע' 5 ואילך. ע' 7 ואילך. סה"מ תש"ט ע' 118 ואילך. ועוד.

57) ראה יג, יד. וראה הנסמן בהערה 64.

58) פרשתנו לב, כו.

59) ב"ר ספע"ז (בשינוי לשון קצת).

60) ראה רמב"ן שם. ומסיים: והכל סבלנו ועבר עלינו כמו שרמז ויבא יעקב שלם.

61) להעיר מרד"ה וירח תש"ח וסופו, לקו"ש ח"כ (ע' 35 ואילך) — ע"ד מסנ"פ דדורו של שמד.

62) להעיר מהביאור במחז"ל „שטן ופנינה לש"ש נתכוונו" (ב"ב טז, א. לקו"ת חוקת סא, סע"ד ואילך. מאמרי אדה"ז — אתהלך ליאוניא ע' קנה. ועוד).

63) רפואה שעוקרת החולי מעיקרא (ראה צפע"נ לרמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ב בסופה) שאפילו בשמו אינו חסר (אין רושם).

64) כידוע (ד"ה כי מנסה תש"ח (פ"א וח"); ד"ה נתת ליראיך בסה"מ תישי"א פ"א — ובהנסמן שם. ועוד) שנסיון אינו דבר מצ"ע, רק שבא (דמיון) להעלים ולמנוע. וכמרז"ל (תנחומא וירא כב. ועוד) גבי נסיון העקידה.

65) שהתורה חסה על ממונן של ישראל (ר"ה כו, א. וש"נ).

66) (ויצא לא, מג) ולא ענהו יעקב ע"ז.

67) פרשתנו לג, ד.

68) וראה שע"ת לאדהאמ"צ ח"א ד"ה סדה בשלום סי"א.

69) ספרי בהעלותך (ט, יו"ד) — הובא בפרש"י

[און דאָס איז די הכנה[70] צום זמן פון „ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה"[71]: ניט נאָר וועט מען משפט'ען עשו, נאָר „והיתה לה' המלוכה" — ער וועט אָנערקענען מלכותו של הקב"ה. ובלשון הרמב"ם[72] „ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד שנאמר[73] כי אז אהפוך אל עמים גו' לקרוא כולם בשם ה' גו'".

וכשם ווי יעקב האָט דאָס אויפגעטאָן דורך דעם „דורון" (בהקדמת התפלה) ווּאָס ער האָט געשיקט עשו'ן, עד"ז איז ביי יעדער אידן, אַז כדי צו מברר ומהפך זיין לקדושה די ענינים פון וועלט (עשו[74]) ובפרט פון גלות, דאַרף ער (לאחרי הקדמת עבודת התפלה) אויס־נוצן פון זיין ממון כו' ווי א „דורון" — גיט פון זיין זמן אויף חורש, זורע[75], מלאכתך אשר תעשה[76] — וועלכער האָט געדאַרפט זיין בלימוד התורה — און ס'וועלט די שאלה תורה מה תהא עלי'[75] — צו מברר זיין די וועלט (עשו) — ד.ה. ער לאָזט זיך אַראָפּ אין וועלט און פאַרנעמט זיך מיט ענינים גשמיים חרישה כו' (בלשון הידוע[77]: זיך אָנטאָן אין „לבושי המתברר") כדי צו קענען פועל'ן אויף וועלט.

דערביי קען וועלן די שאלה: וויבאַלד די עבודה איז (ניט אין אַן אופן פון נסיון, וואָס איז ניט קיין מציאות אמיתית, נאָר) אַן ענין של בירור העולם, אויף איבערמאַכן וועלט, וואָס דאָס איז אַ מציאות אמיתית, ובמילא איז דאָ אַ חסרון „בממונו" (— כדי צו אויפטאָן דעם בירור) — ד.ה. די ירידה פון זיינע כוחות וזמנו אין גשמיות העולם איז ח'ו אַ דבר של קיימא

— באַוואַרנט מען, אַז אויך דער חסרון (וירידה) איז נאָר לפי שעה, און סוף־סוף וועט אַ איד און בלייבט „שלם" אויך „בממונו". בשעת מען גייט צו דער גאולה, נעמט מען מיט אויך די

פרשתנו עה"פ (בפי' הב'). — השייכות לרשב"י (דוקא) נת' בההתועדות. וראה גם לקו"ש ח"כ ע' 151 ואילך.

70) כי גם לרשב"י הי' זה רק „באותה שעה" (ראה בארוכה לקו"ש שם).

71) עובדי' א, כא — מההפטורה דפרשתנו. וע"פ המבואר בפנים (ובהערה הקודמת) מובן הטעם (הפנימי) שלא הובא בפרש"י עה"ת (פרשתנו לג, יד) סיום הכתוב („והיתה לה' המלוכה")• ואפילו לא רמזו ב„וגו'".

— דלכאורה: מהתיבות „ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו" לחוד אין ראי' (לכאורה) שיעקב ילך שעירה, כי אפי'ל שהמשפט יהי' בהיות המושיעים — יעקב (כפשטות לשון הכתוב) „בהר ציון"; ומסיום הכתוב „והיתה לה' המלוכה", ממנו מובן שיעקב (בנ"י) ימלוך בשעיר, שילך שם (כפשוטו)•• —

כי האתהפכא דעשו באופן של „והיתה לה' המלוכה" תהי' בגילוי רק לע"ל, משא"כ בעשו היתה רק לפי שעה, או רק אתכפיא (ע"ד ענין המשפט).

72) הל' מלכים ספי"א.

73) צפני' ג, ט.

•) וכ"ה בב"ר פע"ח, יד (אלא שבכמה דפוסי הב"ר נוסף „וגו'"), יל"ש פרשתנו עה"פ. אבל ביל"ש עובדי' שם הובא גם סיום הכתוב, שהרי שם מקומו (כולל גם (ועיקר) הזמן לעת"ל).

••) ע"ד הפשט יש לומר שמחורץ ע"פ פרש"י לעיל (נח יא, ה. ועד"ז בפרש"י וירא יח, כא) „בא ללמד לדיינים שלא ירשיעו הנדון עד שיראו כו'" — וא"כ מובן דבכדי „לשפוט את הר עשו" צריכים השופטים לילך שם לראות כו'.

74) ראה (אליהו זוטא פי"ט. ועוד) שעשו ויעקב חלקו ביניהם עוה"ז לעשו ועוה"ב ליעקב.

75) ראה ברכות (בכל אשר תעשה) — ראה טו, יח ובספרי שם.

76) שאז וברכך (בכל אשר תעשה) — ראה טו, יח ובספרי שם.

77) ראה ד"ה פדה בשלום (בשע"ת שם) ס"ד. ד"ה ולאחותו הבתולה תרכ"ז, תרכ"ט. המשך פדה בשלום תרנ"ט (ע' קסב) ותש"ד (פי"ט). ועוד.

גשמיות ונכסיו פון א אידן, אין אן אופן אז זי ווערט שלם — בשלימות, נתעלה ונכלל אין קדושה.

ט. „שלם בתורתו שלא שכח תלמודו בבית לבן":

דער ענין פון תלמוד תורה בשלימותו פאדערט א פרישות פון וועלט. וע"ד וו' מען געפינט בא יעקב"ן, אז ער איז גע־ווען „יושב אוהלים"[78] און נטמן בביר מדרשו של עבר י"ד שנה[79]. טענה"ט א איד: וויבאלד מען מאנט פון אים צו פארנעמען זיך מיט די „בירורים" פון גלות אין מקום הגלות, איז דאך ניט שייך אז ער זאל אנהאלטן בשעת מעשה זיין דרגא נעלית אין תורה.

זאגט מען אים, אז יעקב „לא שכח תלמודו בבית לבן": ביי די פריערדיקע צוויי ענינים — גופו וממונו — קען ווערן לפי שעה א חסרון בפועל, נאר דערנאך ווערט עס נשלם; אבער בנוגע צו תורה, קען ביי יעקב"ן מלכתחילה קיין חסרון ניט ווערן.

וואָרום (כפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר[80] „נאר אונזערע גופים זיינען איבער־געגעבן אין גלות ושעבוד מלכיות, אבער אונזערע נשמות האט מען אין גלות ניט פארטריבען, און אין שעבוד מלכיות ניט איבערגעגעבן".

איז די כוונה אין דעם ניט נאר (כפשטות הלשון) אינעם מובן פון גלות כפשוטו, אז מלכיות האבן ניט קיין שליטה אויף א נשמה, נאר נאכמער: אז אויך די עבודה מיט גלות רירט ניט אן די (פנימיות ה)נשמה וואס איז העכער פון גלות[81]. די ירידה פון דעם אדם אין גלות צו מברר זיין די עניני הגלות איז בלויז נוגע די חיצוניות הנשמה, אבער אין דער נשמה עצמה וועלכע איז „אין גלות ניט פארטריבען", איז ניט שייך קיין ירידה ח"ו.

און דעריבער „לא שכח תלמודו בבית לבן" — די תורה וואס יעקב האט גע־לערנט זייענדיק „נטמן" בפרישות פון וועלט, איז ביי אים געבליבן גאנץ אויך בבית לבן.

ומעשה אבות סימן לבנים[82], אז יעדער איד האט די נתינת כח פון יעקב"ן, ער זאל ניט נאר זיין „שלם" ארויסגייענדיק פון גלות, נאר אפילו בשעת"ן גלות גופא, געפינענדיק זיך „בבית לבן", קען ער זיין אין א דרגא פון „לא שכח תלמודו" — זיינע רוחניות'דיקע ענינים בלייבן גאנץ, „שלם בתורתו".

(משיחת ש"פ וישלח תשמ"ג)

---

78) תולדות כה, כז ובפרש"י שם.

79) פרש"י ס"פ תולדות. ועוד.

80) בשם אביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע — שיחת ג' תמוז תרפ"ז (סה"מ תרפ"ז ע' קצו. לקו"ד ח"ד תרצב, א. סה"מ קונטרסים ח"א קעה, ב).

81) עיין הלכות ת"ת לאדה"ז (פ"ב, סוס"י) דאין שכחה לפני כו' — ב.לפני כסא" כו', מוח הזכרון, שבנשמות כאו"א מבנ"י. וראה לקו"ת ס"פ קדושים.

82) ראה בענינו (ויבא יעקב שלם) רמב"ן שהובא לעיל סעיף ז.